

Psihologs kriminālprocesā

Kriminālprocesa likums

369.pants. Kriminālprocesa uzsākšanas iemesli

(1) Kriminālprocesa uzsākšanas iemesls ir tādu ziņu iesniegšana izmeklēšanas iestādei, prokuratūrai vai tiesai (turpmāk – par kriminālprocesa norisi atbildīgā iestāde), kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, vai šādu ziņu iegūšana par kriminālprocesa norisi atbildīgā iestādē.

(2) Šā panta pirmajā daļā minētās ziņas var iesniegt:

3) ārstniecības personas vai iestādes – kā ziņojumu par traumām, slimībām vai nāves gadījumiem, kuru cēlonis varētu būt noziedzīgs nodarījums;

4) bērnu tiesību aizsardzības institūcijas un nevalstiskās organizācijas – kā iesniegumu par nepilngadīgo tiesību aizskārumiem, kuru cēlonis varētu būt noziedzīgs nodarījums;

5) jebkura fiziskā vai juridiskā persona – kā informāciju par iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem, no kuriem pati tieši nav cietusi;

193.pants. Ekspertīze

Ekspertīze ir izmeklēšanas darbība, kuru veic viens vai vairāki eksperti procesa virzītāja uzdevumā un kuras saturs ir ekspertīzei iesniegto objektu pētīšana nolūkā noskaidrot kriminālprocesam nozīmīgus faktus un apstākļus, par ko tiek dots eksperta atzinums.

194.pants. Pamats ekspertīzes noteikšanai

Ekspertīzi nosaka gadījumos, kad kriminālprocesam nozīmīgu jautājumu noskaidrošanai nepieciešams veikt pētījumu, kurā izmantojamas speciālas zināšanas kādā zinātnes, tehnikas, mākslas vai amatniecības nozarē.

195.pants. Obligātā ekspertīze

Ekspertīze ir obligāta, lai noteiktu:

3) pazīmes, kas norāda uz dzimumnoziedzuma izdarīšanu;

4) personas vecumu, ja tam ir nozīme kriminālprocesā, bet nav attiecīgu dokumentu;

5) aizdomās turētā vai apsūdzētā psihisko stāvokli vai tādas personas psihisko stāvokli, par kuru notiek tiesvedība medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, ja procesa virzītājam rodas pamatotas šaubas par attiecīgo personu pieskaitāmību;

6) personas spēju adekvāti uztvert un iegaumēt lietā nozīmīgus faktus un liecināt par tiem, kā arī tās spēju patstāvīgi īstenot savas tiesības un likumiskās intereses kriminālprocesā, ja par to rodas pamatotas šaubas.

33.pants. Ekspertīžu iestādes eksperts

(1) Ekspertīžu iestādes ekspertam ir pilnvaras veikt kriminālprocesu, ja viņš ir ieguvis tiesības veikt noteikta veida ekspertīzes un saņēmis procesa virzītāja uzdevumu.

(2) Eksperts procesa virzītāja uzdevumā:

1) izdara ekspertīzi, ja pierādīšanai nepieciešamās informācijas iegūšanai jāveic izpēte, izmantojot speciālas zināšanas, ierīces un vielas;

(3) Ekspertam ir tiesības:

1) iepazīties ar krimināllietas materiāliem;

2) pieprasīt no procesa virzītāja ekspertīzes veikšanai nepieciešamo papildu informāciju un materiālus;

3) atteikties izdarīt ekspertīzi (dot atzinumu), ja iesniegtie materiāli nav pietiekami vai uzdotie jautājumi pārsniedz viņa kompetenci;

4) saņemt to izdevumu atlīdzību, kas radušies sakarā ar ierašanos pēc procesa virzītāja aicinājuma.

(4) Ekspertam ir tiesības veikt tikai lēmumā noteikto ekspertīzi un sniegt atbildes uz uzdotajiem jautājumiem. Ja eksperts uzskata, ka, izmantojot speciālās zināšanas, var iegūt kriminālprocesam svarīgas ziņas, par kurām jautājums nav uzdots, viņš rakstveidā informē par to procesa virzītāju.

(5) Eksperts savus pienākumus veic:

2) saskaņā ar procesuālo lēmumu par ekspertīzes noteikšanu.

34.pants. Pieaicinātais eksperts

(1) Procesā virzītājs var pieaicināt un ar lēmumu uzdot ekspertīzi veikt personai, kura nav ekspertīžu iestādes eksperts, bet kuras zināšanas un praktiskā pieredze ir pietiekama ekspertīzes izdarīšanai.

(2) Pieaicinātajam ekspertam ir šā likuma 33.panta trešajā un ceturtajā daļā norādītās tiesības.

204.pants. Piespiedu līdzekļu lietošana, izdarot ekspertīzi

(1) Lai nodrošinātu aizturētā, aizdomās turētā vai apsūdzētā tiesu psihiatriskās vai psiholoģiskās ekspertīzes vai ar viņa ķermeņa izpēti saistītas ekspertīzes izdarīšanu, ja nepieciešams, var pielietot piespiedu līdzekļus.

(2) Piespiedu kārtā liecinieka, cietušā vai personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, tiesu psihiatrisko vai psiholoģisko ekspertīzi vai ar viņa ķermeņa izpēti saistītu ekspertīzi var izdarīt tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu un tikai tādā gadījumā, ja kriminālprocesā pierādāmie apstākļi bez šādas ekspertīzes nav noskaidrojami.

412.pants. Pirmstiesas kriminālprocesa pabeigšana, nododot lietu tiesai

(6) Tiesmedicīniskās, tiesu psihiatriskās un tiesu psiholoģiskās ekspertīzes atzinumu kopijas neizsniedz, bet nodrošina iespēju ar tiem iepazīties. No minētajiem atzinumiem var kopēt šā likuma 203.panta otrās daļas 1.- 5. un 9. – 10.punktā norādīto informāciju.

113.pants. Speciālists

(1) Speciālists ir persona, kura pēc kriminālprocesu veicošās amatpersonas aicinājuma sniedz tai palīdzību, izmantojot savas speciālās zināšanas vai darba iemaņas noteiktā jomā.

(2) Amatpersona, kura uzaicinājusi speciālistu, informē viņu par to, kādā procesuālajā darbībā viņš ir aicināts sniegt palīdzību, par viņa tiesībām un pienākumiem, kā arī par atbildību par apzināti nepatiesas informācijas sniegšanu.

(3) Speciālistam ir pienākums:

1) ierasties kriminālprocesu veicošās amatpersonas norādītajā laikā un vietā un piedalīties izmeklēšanas darbībā, ja ir ievērota uzaicināšanas kārtība;

2) sniegt palīdzību, izmantojot savas zināšanas un iemaņas, bet neizdarot praktiskus pētījumus, izmeklēšanas darbības veikšanā, noziedzīga nodarījuma pēdu atrašanā, faktu un apstākļu izprašanā, kā arī izmeklēšanas darbības norises un rezultātu fiksēšanā;

3) vērst izmeklēšanas darbības veicēja uzmanību uz apstākļiem, kas ir nozīmīgi apstākļu atklāšanā un izprašanā;

4) neizpaust izmeklēšanas darbības saturu un rezultātus, ja par to neizpaušanu ir īpaši brīdināts.

(4) Speciālistam ir tiesības dokumentā, kurā tiek fiksēta izmeklēšanas darbība, izdarīt piezīmes saistībā ar viņa veiktajām darbībām vai sniegto skaidrojumu.

152.pants. Nepilngadīgā pratināšanas īpatnības

(1) Nepilngadīgā pratināšanas ilgums bez viņa piekrišanas vienā diennaktī nedrīkst pārsniegt sešas stundas, ieskaitot pārtraukumu.

(2) Nepilngadīgo, kurš nav sasniedzis 14 gadu vecumu, vai, pēc izmeklēšanas darbības veicēja ieskata, jebkuru nepilngadīgo pratinā pedagoģa vai tāda speciālista klātbūtnē, kas apmācīts psihologa darbam ar bērniem kriminālprocesā (turpmāk – psihologs). Vienam no nepilngadīgā likumiskajiem pārstāvjiem, pilngadīgam tuvam radniekam vai uzticības personai ir tiesības piedalīties pratināšanā, ja vien viņš pats nav persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, aizturētais, aizdomās turētais vai apsūdzētais un ja pret to neiebilst nepilngadīgais. Minētā persona ar izmeklēšanas darbības veicēja atļauju var uzdot jautājumus pratināmajam.

(3) Nepilngadīgo, kurš nav sasniedzis 14 gadu vecumu, nebrīdina par atbildību par atteikšanos liecināt un apzināti nepatiesas liecības došanu.

(4) Ja psihologs norāda procesa virzītājam, ka 14 gadus nenasniegušās personas psihei vai tāda nepilngadīgā psihei, kas atzīts par cietušo no vardarbības, ko nodarījusi persona, no kuras cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs, vai seksuālas izmantošanas, var kaitēt atkārtota tieša pratināšana, tā izdarāma tikai ar izmeklēšanas tiesneša atļauju, bet tiesā – ar tiesas lēmumu.

153.pants. Nepilngadīgās personas pratināšana ar psihologa starpniecību

(1) Ja psihologs uzskata, ka 14 gadus nenasniegušās personas psihei vai tāda nepilngadīgā psihei, kas atzīts par cietušo no vardarbības, ko nodarījusi persona, no kuras cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs, vai seksuālas izmantošanas, var kaitēt tieša pratināšana, to var izdarīt ar tehnisko līdzekļu un psihologa starpniecību. Ja izmeklētājs vai prokurors tam nepiekrīt, tieša pratināšana izdarāma tikai ar izmeklēšanas tiesneša atļauju, bet tiesā – ar tiesas lēmumu.

(2) Procesā virzītājs un citas viņa pieaicinātās personas atrodas citā telpā, kur tehniskie līdzekļi nodrošina to, ka var dzirdēt un redzēt pratināmo personu un psihologu. Pratināmais kopā ar psihologu atrodas telpā, kura piemērota sarunai ar nepilngadīgo un kurā tehniski nodrošināts, ka procesa virzītāja uzdotos jautājumus dzird tikai psihologs.

(3) Ja pratināmā persona nav sasniegusi 14 gadu vecumu, psihologs, ievērojot konkrētos apstākļus, nepilngadīgajam izskaidro notiekošo darbību nepieciešamību un viņa sniegtās informācijas nozīmi, noskaidro personas datus, uzdod nepilngadīgā psihei atbilstošā formā procesa virzītāja jautājumus, ja nepieciešams, – informē par pārtraukumu izmeklēšanas darbībā un tās atsākšanu.

(4) Ja pratināmā persona ir sasniegusi 14 gadu vecumu, procesa virzītājs ar psihologa starpniecību informē nepilngadīgo par veicamās izmeklēšanas darbības būtību, noskaidro viņa personas datus,

izskaidro viņa tiesības un pienākumus, kā arī brīdina viņu par atbildību par savu pienākumu nepildīšanu, uzdod nepilngadīgā psihei atbilstošā formā procesa virzītāja uzdotos jautājumus; ja nepieciešams, – informē par pārtraukumu izmeklēšanas darbībā un tās atsākšanu.

(5) Pratināšanas gaitu fiksē saskaņā ar šā likuma 141.-143.panta prasībām. Pratināmā nepilngadīgā persona protokolu neparaksta.

501.pants. Liecību nolasīšana vai atskaņošana

Jebkuras personas konkrētajā kriminālprocesā agrāk sniegtu liecību var nolasīt vai atskaņot tiesā, ja:
5) tiesa piekrīt psihologa norādījumam, ka šā likuma 152.panta ceturtajā daļā minētās personas nevar tikt nopratinātas tiesas sēdē vai nopratinātas ar psihologa starpniecību.